

Yükseköğretim Kurumlarında Afet ve Acil Durumlara Hazırlık Çalışmaları ve Etkinlikleri Gümüşhane Üniversitesi Örneği

Higher Education Society Preparedness to Emergencies and Disasters Activities and Responsibilities in Gümüşhane University

Melikşah TURAN¹, Gülsün DOĞAN², Yücel BULUT³, Göksel ÖZTÜRK⁴, Saime ŞAHİNÖZ⁵

ÖZET

Yükseköğretim kurumlarında afet ve acil durum yönetiminin tüm evrelerinin uygulanabilmesi ve geliştirilebilmesi için, kapsamlı bir afet ve acil durum eylem planının oluşturulması gerekmektedir. Aynı zamanda kurumdaki tüm bireylerin afet ve acil durumlardaki görev ve sorumlulukları ile hazırlık ve bilgi düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın evrenini, Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinin personeli ve öğrencileri oluşturmaktadır. Afet ve acil durumlara yönelik hazırlıklı olma konusundaki algılarının değerlendirilmesi ve fakültenin afetlere hazırlık düzeyinin belirlenebilmesi amacıyla bir anket formu geliştirilmiş ve veriler bu anket formu aracılığıyla toplanmıştır. Çalışmamızda hazırlık ortalamasının 3,55±2,22 olduğu bulunmuştur. Personel katılımcıların hazırlık tutum ortalamaları ile, okul hazırlık puan ortalamaları arasında doğrusal bir ilişki bulunmuştur. Bilgi puan ortalamalarının diğer ortalamalar arasında istatistiksel olarak bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Afet, Afet Yönetimi, Üniversiteler, Okul Güvenliği Plan

ABSTRACT

A comprehensive disaster and emergency action plan needs to be developed to be able to apply and develop all phases of disaster and emergency management in higher education institutions. At the same time, it was aimed to determine the level of preparation and knowledge of disaster and emergency situations and responsibilities and duties of all individuals in the institution.

A questionnaire was developed to assess the perceptions of the administrative staff, academic staff and students of the Faculty of Health Sciences of Gümüşhane University, which constitute the researcher's universe, regarding the preparedness for disaster and emergency situations and to determine whether the faculty is ready for disasters. In our study, it was found that the average of the school preparations is 3.55 ± 2.22. As the average attitudes of the preparatory attitudes of the staff participants increase, the average of the school preparation scores increases. The relationship between participants' averages of 'Probability, Trust, Anxiety, Knowledge' scores was examined.

Key words: Disaster, Disaster Management, Universities, School Safety Plan

¹Öğr. Gör., Gümüşhane Üniversitesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü, Gümüşhane, meliksahuran@gumushane.edu.tr

²Afet Yönetimi ABD. YL. Gümüşhane Üniversitesi, Afet Yönetimi Anabilim Dalı

³Öğr. Gör., Namık Kemal Üniversitesi, İlk ve Acil Yardım Programı, Tekirdağ, yucelbulut23@hotmail.com

⁴Arş.Gör., Çanakkale Üniversitesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü, Çanakkale, gokselozturk@comu.edu.tr

⁵Doç. Dr. Gümüşhane Üniversitesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü, Gümüşhane, drsaime@hotmail.com

GİRİŞ VE AMAÇ

Ülkemizde ve Dünyada üniversiteler, milyonlarca gencin mesleki açıdan bilgi ve beceri kazandığı, sosyal ve kültürel yönden vizyon sahibi donanımlı birer birey niteliği kazanmayı amaçladığı, kısaca hayata hazırlandığı kurumlardır. Bireylerin tüm bu beklentilerini gerçekleştirebilmeleri için buldukları kurumların kendilerine güvenli bir öğrenim ortamı sağlayabilmeleri şarttır. Üniversiteler yalnızca öğrencileri için değil kampüs alanındaki tüm bireylerin sağlık ve güvenliğinden sorumlu olmanın bilinciyle hareket eden, toplumda gelişen ve geliştiren kurumlar olmalıdır.

Afet ve acil durumların; her boyutta, her türde, her yerde ve her zaman meydana gelebileceği kaçınılmaz bir gerçektir. Afet ve acil durumlar; kurumda eğitim ve öğretimi durdurabilir, iş ve hizmet kayıpları doğurabilir, kampüs hayatını olumsuz yönde etkileyebilir, binalarda ciddi hasar meydana getirebilir, en önemlisi can kayıplarına ve ciddi yaralanmalara sebep olabilir. Tüm bu kayıp ve hasarlar önceden yapılacak planlama ve önleme eylemleri ile önemli ölçüde azaltılabilir hatta ortadan kaldırılabilir.

Bu sebeple yükseköğretim kurumları hem kendi bünyesinde hem de buldukları bölgede meydana gelebilecek herhangi bir afet ve acil durumla baş edebilecek kapasitede ve olası tüm krizlere direnç gösterebilecek yapıda olmalıdır.¹

Fakat her okul, güvenlik söz konusu olduğunda bir kriz ortamıyla karşı karşıya kalıp, krizden doğrudan veya dolaylı olarak olumsuz etkilenebilir. Güvenli bir okul kavramı bu nedenle okul yöneticilerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve elbette ki velilerin aktif katılımını gerektiren bir konudur.

Okul Güvenliğinin temelini oluşturan konular;

- ✓ Şiddet olaylarında güvenlik
- ✓ Afet ve acil durumlarda güvenlik
- ✓ Okul çevresinin güvenliği
- ✓ Sağlık ve temizlik konularında güvenlik

- ✓ Psikolojik ve ruhsal güvenlik
- ✓ Cinsel istismara karşı güvenlik
- ✓ Trafik güvenliği şeklinde çeşitlendirilebilir.^{2,3}

Özellikle okul bölgelerinin kendisine özgü kriz niteliği taşıyabilecek olayları önceden tahmin etmesi, okul afet ve acil durum planları şekillenirken bu tehdit ve tehlikeleri göz önünde bulundurması, eğitim programlarına afet bilinç ve kültürünü yansıtabilmesi, afetlere dirençli okullara sağlam temeller atar.

Federal Emergency Management Agency (FEMA), okulların terörle mücadelede, salgın hastalık ihtimallerine ve hatta uzun süreli elektrik kesintilerine kadar pek çok acil duruma karşı hazırlıklı olmasının, zarar azaltma, müdahale ve iyileştirme planlarının iyi yapılması gerektiğini vurgulamaktadır.⁴

Bu planlar acil durumlara yönelik tüm eylemlerin nasıl koordine edileceği hakkında bilgiler verdiği gibi afet ve acil durumlarda insanların can ve mal güvenliğinin nasıl sağlanacağını da açıklamakta, afet ve acil durumlara müdahalede kullanılacak olan donanım, personel ve tesisler ile diğer tüm kaynakların etkin kullanımını sağlamaktadır.⁴ Afet ve acil durumlara karşı eğitim kurumlarımızın cevap verme kabiliyeti, günden güne artan ve çeşitlenen riskler sebebiyle belirsizliğini korumaktadır. Hatta ülkemizde eğitim kurumlarına rehberlik edecek, afet ve acil durum gibi hayati önem taşıyan konulara yer veren bir afet ve acil durum yönetim sistemimiz ile hazırlık, zarar azaltma, müdahale, iyileştirme çalışmalarını barındıran planlarımız bulunmamaktadır.

Ülkemizde Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı;

- ✓ Afet öncesi her üniversitenin ve bağlı birimlerinin afet ve acil durum planları yapmasını sağlamaktan, üniversitelerde afet gönüllüsü gençler yetiştirmek üzere çalışmalar yapmaktan,
- ✓ Afet sırasında; üniversite yurtlarında barınan ve üniversitelerde eğitimde olan öğrencilerin tahliyesinden, tahliye

edilen öğrencilerin sağlık, beslenme, barınma gibi ihtiyaçlarının diğer hizmet grupları tarafından karşılanmasını sağlamaktan,

- ✓ Afet sonrasında ise ivedilikle eğitim ve öğretim hizmetlerinin sürekliliğini sağlamaktan, sorumludur.⁵

Kampüsler için hazırlanması gereken olağanüstü durum planları kurumlar için birincil kaynakları oluştursa da esas olan olağanüstü durumlarda kurumun alacağı kararlara bir taslak oluşturması, yön vermesidir. Bir kampüsün en az zararlı acil durumlara tepki göstermesi, planların ne kadar önemli olduğunun bir göstergesidir.⁶

Okulların daha güvenli alanlar haline gelebilmesi için ortaya çıkan üç teori vardır. Bunlar; kontrol teorisi, okul iklimi teorisi ve sosyal çözülme teorisi.^{1,7,8}

Kontrol Teorisi Kontrol teorisine göre okullar, topluma sağlıklı bireylerin kazandırıldığı ve toplumsal düzenin tam anlamıyla sağlandığı kurumlardır. Okullardaki güvenli ortamlarda yetiştirilen bireyler, ilgi ve becerilerine yönelik okuldaki tüm faaliyetlerde etkili bir şekilde rol alması sağlanmalıdır.

Okul iklim teorisi Okul iklim teorisine göre okul, içinde bulunduğu alan ile bütünleşmelidir. Okuldaki her bireyde, okulun bulunduğu alandan yani okul ikliminden ve içerisindeki çalışmalardan, davranışsal açıdan etkilenme gözlenir. Örneğin, okuldaki şiddet olayları tamamen davranışsal bir tepkidir. Öğrencilerin buldukları alanda olumsuz çevre koşulları; kişilerin suça eğilimlerini arttırabilir, öğrencileri sosyal açıdan içine kapanık hale getirebilir ve sorumluluk alma duygularını yitirmelerine neden olabilir. Aynı zamanda öğrencilerin endişe düzeyinin artmasına,

yaratıcılıklarının azalmasına, memnuniyetsiz ve huzursuz olmalarına da neden olabilir. Bu nedenle okul iklimi olumlu hale getirilmelidir.

Toplumsal çözülme teorisi Okullar toplumun bir parçası ve yansımasıdır. Bu nedenle sorunların kaynağına gidilmeli, öğrenciler, aileleri ve okul bir bütün olarak ele alınmalıdır. Öğrenciler zamanlarının büyük bir kısmını okulda geçirirler. Bu nedenle okul çevresindeki olaylar ile aile ve arkadaş ortamındaki olaylar birbirlerinden etkilenirler. Tüm bu sorunlar birbirlerini tetiklediği için çözüm; okul güvenliği eşittir, aile güvenliği artı toplumsal güvenliktir.

Kampüslerde acil durumlar için geliştirilecek kapsamlı hazırlık, zarar azaltma, müdahale ve iyileştirme planları, öğrenciler, öğretim elemanları ve yönetim arasında etkin ve hızlı bir şekilde iletişimin kurulmasını, böylelikle kampüsteki tüm bireylerin can güvenliğini ve refahını sağlar.^{9,10}

Bu çalışmada, yükseköğretim kurumlarında afet ve acil durum yönetim planlamasının gerekliliği, kampüslerdeki hazırlık faaliyetleri, yöneticilerin planlamadaki etkinlikleri ile üniversitelerin direnç kazanma çalışmaları üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın yürütüldüğü Gümüşhane ilinin afet profiline bakacak olursak; Kuzey Anadolu Deprem Kuşağında yer alan il merkezi 3. Derece deprem bölgesindedir.¹¹ Merkez, Kelkit ve Kürtün ilçelerinde toprak kayması olayları sıkça gözlemlenmiştir. Toprak kaymasına bağlı olarak bu alanlarda kaya düşmesi olaylarına da rastlanmıştır. Merkez, Kelkit ve Torul ilçelerinde ise sel ve su baskınları yaşanmaktadır.¹²

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın Modeli

Araştırmanın temel amaçlarından biri olarak, yüksek öğretim kurumlarında afet ve acil durum yönetimine dair literatür taraması yapılmıştır. Araştırmanın modeli, tarama modelidir. Kesitsel tipteki bu çalışma Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerine, idari ve akademik personeline gerekli izinler alınarak uygulanmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini belirlemek amacıyla yapılan uygulamada Cronbach's Alpha 0,786 bulunarak güvenilir kabul edilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencileri ile fakülte personeli oluşturmaktadır. Araştırma Gümüşhane ilindeki, Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencileri ve fakülte personeli arasından tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden biri olan kolayda örnekleme metoduyla belirlenen bir örnek kitleye uygulanmıştır. Toplamda 400 öğrenciye, 38 fakülte personeline ulaşılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan veri toplama formu literatür taramasından elde edilen verilerden faydalanılarak hazırlanmış ve uygulanmıştır. Veri toplama formu literatür taraması sonucu hazırlanmıştır.^{10,13-15}

Verilerin Analizi

Verilerin analizi, "SPSS for Windows 15.0" paket programı ile yapılmıştır. Yapılan anketlerdeki formlarda demografik verilerin analizi için frekans, yüzde dağılımı, aritmetik ortalama gibi istatistiksel analizler yapılmış tablolar ve grafikler halinde gösterilmiştir. Gümüşhane üniversitesi Sağlık Bilimler Fakültesi öğrencilerinin yanıtladığı soruların 3'lü likert analizi (katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum) yapılmış, bütün soruların ortalaması hesaplanmıştır.

P değeri $p < 0,05$ olduğu sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Araştırmada T-Test, Kruskal-Wallis H testi analizi, Mann-Whitney U testi, Independent Samples T, Anova testi ve Correlations analiz yöntemleri kullanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışma verileri Gümüşhane üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde Araştırmaya katılmayı kabul eden 400 öğrenci ve 38 fakülte personeline anket formu uygulanarak elde edilmiştir. Yaş grupları 20, 21 ve 22 yaşları arasında olduğu görülmektedir.

Ankete katılan 400 öğrencinin %48,0' ı erkek, %52,0'ı kadındır. Katılımcılar yaşadıkları yere göre değerlendirildiğinde çoğunluğu; %56,5'i yurtda, %30,0 'u evde, olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %21,8'i birinci sınıf öğrencisi, %24,8'i ikinci sınıf öğrencisi, %37,0'si üçüncü sınıf öğrencisi ve %16,5'i ise dördüncü sınıf öğrencisidir. Katılımcılardan %51,3' i daha önce bir afet yaşadığını belirtmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Çeşitli Özelliklerine Göre Dağılımı.

Özellik (n=400)	Sayı	%
Cinsiyet		
Erkek	192	48
Kadın	208	52
Nerede yaşıyorsunuz?		
Yurt	226	56,5
Ev	120	30,0
Apart	53	13,3
Misafir	1	0,3
Sınıf		
I. Sınıf	87	21,8
II. Sınıf	99	24,8
III. Sınıf	148	37,0
IV. Sınıf	66	16,5
Afet Yaşadınız mı?		
Evet	205	51,3
Hayır	195	48,8

Tablo 2. Personelin Çeşitli Özelliklerine Göre Dağılımı.

Özellik (n=400)	Sayı	%
Cinsiyet		
Erkek	22	57,9
Kadın	16	42,1
Sınıflandırma		
Yönetici	5	13,2
Akademik	31	81,6
Diğer	2	5,3
Bulduğunuz Konumda Geçirdiğiniz Yıl		
0 - 5	26	68,4
6 - 10	12	31,6
0 - 5	15	39,5
6 - 10	11	28,9
11 - 15	4	10,5
16 - 20	4	10,5
21 - 25	1	2,6
26 - 30	3	7,9
Unvan		
Araştırma/Öğretim Gör.	20	52,6
Yardımcı Doçent	12	31,6
Doçent	3	7,9
Profesör	1	2,6
Diğer	2	5,3

Araştırmaya katılan Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi akademik ve idari personelinin, %57,9'u erkek, %42,1'i ise kadındır. Ankete katılan fakülte personelinin %13,2'si yönetici, %81,6'sı akademik personel, %5,3 'ü ise fakülte sekreteridir.

Tablo 3. Katılımcıların Acil Durumlara Yönelik Bilgi Düzeylerine Göre Dağılımları

Acil Durum	Bilgi Düzeyi			
	Biraz Biliyorum	İyi Biliyorum	Fikrim Yok	%
Deprem	51,3	42,8	5,9	
	Sayı 205	171	24	
Sel	44,3	31,3	24,5	
	Sayı 177	125	98	
Bina Yangını	45,0	45,3	9,8	
	Sayı 180	181	39	
Heyelan	41,3	26,8	32,0	
	Sayı 165	107	128	
Büyük Salgın	40,0	19,8	40,3	
	Sayı 160	79	161	
Terör Saldırısı	37,5	18,3	44,3	
	Sayı 150	73	177	
Bomba Patlaması	32,5	17,8	49,8	
	Sayı 168	71	19	

Katılımcılara deprem, sel, bina yangını, heyelan, büyük ölçekli hastalık salgını, terör saldırısı ve bomba patlaması gibi bazı

durumların Gümüşhane Üniversitesi'nde meydana gelmesi durumunda neler yapmaları gerektiği konusundaki yeterliliklerini verilerden depremle karşılaştıklarında katılımcıların %51,3'ü, sel konusunda %44,3'ü, heyelanda %41,3'ü ne yapmaları gerektiğini biraz bildiğini belirtmiştir. Katılımcılar bina yangınında %45,3'ü ne yapmaları gerektiğini iyi bildiğini, büyük ölçekli hastalık salgını gibi bir afette %40,3'ü, terör saldırısında ise %44,3'ü ne yapmaları gerektiği konusunda bir 'fikrim yok' yanıtını vermişlerdir.

Simms ve ark. 2013 yılındaki çalışmada, Tampa'daki South Florida Üniversitesi'ndeki lisans öğrencilerinin %80'inin bir kasırga yaşadıklarını ortaya koyan bilgiler toplandı. AFAD'ın 2014 yılındaki çalışmada ise katılımcıların en fazla maruz kaldığı afet türü %69,7 ile depremdir. Bu sıralamayı %11,0 ile sel, %6,8 ile yangın, %3,7 ile heyelan takip etmiştir.¹⁸ Çalışmamızda ise en fazla yaşanan afet türü deprem iken, en az maruz kalınan afet türü ise büyük ölçekli hastalık salgınıdır. Katılımcılardan %11,8'i yangın, %11,5'i sel, %6,8 'i heyelan yaşamışlardır. Katılımcıların geçmişte yaşadığı afet ve acil durum türünü daha çok bildiği gözükmektedir. Özellikle meydana gelebilecek deprem ve bina yangını gibi bir afet ve acil durumlarında ne yapmaları ve nasıl hareket etmeleri gerektiğini çok iyi bildikleri, terör saldırısı ve bomba patlaması gibi durumlarda ise ne yapmaları ve nasıl hareket etmeleri gerektiği ile ilgili çok fikirlerinin olmadığı gözükmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların Yapı İçerisindeki Bilgilendirici İşaretlerinin Farkındalığına Göre Dağılımı

Bilgilendirici Farkındalığı	Sayı	%
Evet	309	77,3
Hayır	91	22,8

Katılımcıların %77,3'ünün Sağlık Bilimleri Fakülte binasındaki acil durumlara yönelik hazırlanan bilgi işaretlerinin yerlerinin farkında oldukları bulunmuştur.

Tablo 5. Katılımcılara Acil Durumlarla İlgili Bilgilendirme Mesajlarının Ulaştırılma Yolları

Bilgi Mesajları	Evet		Hayır	
	Sayı	%	Sayı	%
Mail	44	11,0	356	89,1
Kısa Mesaj	353	88,3	47	11,8
Web Sayfası	42	10,5	358	89,5
Kitlesel Telefon Çağrısı	78	19,5	322	80,6
Kampüste Acil Durum Uyarısı	97	24,3	303	75,8
Facebook Mesajı	39	9,8	361	90,3
Twitter Mesajı	18	4,5	382	95,5

Katılımcıların tercih ettikleri iletişim araçları değerlendirildiğinde; %88,3' ü acil durum bilgilendirmelerini kısa mesaj ile almak istediğini, En az seçilen iletişim şeklinin ise, %4,5 ile Twitter mesajı olduğu bulunmuştur.

Adamson 2003 yılındaki çalışmasında medyanın kriz sonrasında ciddi bir olumsuz etkisi olabileceğini öne sürülmesine rağmen medya ile etkileşime giren bir ekip üyesi, söylentilerin azalmasına yardımcı olur, doğru bilginin paylaşıldığından emin olur ve medyanın varlığının olumlu bir olumsuz bir deneyim olduğuna emin olacağını belirtmiştir.¹⁶ AFAD'ın 2014 yılındaki çalışmasında ise afet ve acil durumların farkında olan %33,5'lik kesimin % 8'i medyadan takip ettiği kadar bilinçli olduğunu ileri sürmüştür.¹⁹ Çalışmamızda ise öğrenciler Gümüşhane ilinde meydana gelebilecek olumsuz hava koşulları hakkında önemli bilgileri radyo/TV uyarıları sayesinde aldıklarını belirtmiştir. En çok tercih edilen acil durum bilgilendirmelerinin önemli iletişim araçlarından birisi olan cep telefonlarından alınacak kısa mesaj şeklinde olduğu ifade ettikleri görülmüştür. Bunların yanı sıra fakülte personeli katılımcılardan %71,1'i, acil durumlarda kısa mesaj, e-postalar ve cep telefonları gibi iletişim sistemi formlarının yararlı olduğunu ileri sürmüştür.

Tablo 6. Okul Acil Durum Planının incelenmesi ve Uygulanma Sıklığı

Plan Uygulanması	Sayı	%
Yılda iki kez	3	7,9
Yılda 1 kez	11	28,9
3 ayda 1 kez	2	5,3
Kullanılan Bir Plan Yok	22	57,9
Toplam	38	100,0

Katılımcıların tamamı, daha önce herhangi bir acil durumla karşı karşıya kalmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların acil durumlara müdahale edebilme yeteneklerini sınıflayıp derecelendirilmesi istenildiğinde kullanılan bir plan olmadığını beyan etmişlerdir.

Tablo 7. Gümüşhane Üniversitesi'nin Acil Durumlarla İlgili Eğitim Verebilme Kabiliyeti

Üniversite Hazırlık	Acil Durumlarla İlgili Eğitim Verebilme Kabiliyeti	
	Sayı	%
Katılmıyorum	85	21,3
Kararsızım	186	46,5
Katılıyorum	129	32,3
Toplam	400	100,0

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%46,5) üniversitenin acil durumlara yönelik eğitim verebilme kabiliyetleri konusunda kararsız olduklarını belirtmişlerdir.

Lovekamp ve ark. 2011 Midwestern Üniversitesi'ndeki çalışmasında öğrenciler, risklerin farkında olmalarına rağmen bir felaket için daha iyi hazırlanma gerekliliği konusunda çok az harekete geçtiklerini bildirmişlerdir. Öğrenciler genelde, el feneri, su ve ilk yardım çantası gibi çeşitli acil durum malzemelerine sahip olduklarını belirttiler. Herhangi bir felakette üniversitelerinin acil yanıt verebilme konusunda ne denli hazır olduklarını belirlemede zorlanmışlardır.¹⁷ Çalışmamızda ise katılımcıların üniversitelerinin herhangi bir afet ve acil durumla baş edebilme kabiliyetini değerlendirdiğinde biraz emin oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Katılımcılar herhangi bir afet ve acil durum malzemesi temin etmediğini veya çok azını temin ettiğini belirtmiştir. Oranı düşük

olmasına rağmen en çok temin edilen ilk iki malzeme el feneri ve ilk yardım çantasıdır.

Tablo 8. Katılımcıların Kampüste Fakülte Binalarında Evlerinde/Yurtlarında Temin Ettikleri Acil Durum Malzemeleri

Acil Durum Malzemeleri	Yok	Var
İlk Yardım Çantası	Sayı	274
	%%	68,5
El Feneri	Sayı	268
	%%	67,3
Temiz içme suyu (3 günlük)	Sayı	296
	%%	74
Yiyecek Kaynağı (3 günlük)	Sayı	316
	%%	79,0
Reçeteli İlaç Temini (3 günlük)	Sayı	350
	%%	85,5
Radyo	Sayı	342
	%%	85,5
Telefon Listesi	Sayı	282
	%%	70,5

Katılımcılardan %36,8'i herhangi bir acil durum malzemesi temin etmediğini belirtmiştir. Öğrencilerden %32,8' i el feneri, %31,5' i ilk yardım çantası, %29,5' i acil durum telefon numara listesi, %26,1' i üç gün yetecek temiz içme suyu temin etmiştir. Ayrıca %20,0' i üç gün yetecek yiyecek, %12,5 (n=50)' i üç gün yetecek kadar reçeteli ilaç temin etmiştir.

Tablo 9. İhtimal, Güven, Bilgi İle İlgili Puanlarının Ortalaması

	Min	Max	Ort.	SD	Standart Hata
İhtimal Ort.	1	3	1,89	0,38	0,01
Güven Ort.	1	3	2,03	0,56	0,02
Endişe Ort.	1	3	1,87	0,45	0,02
Bilgi Ort.	1	3	1,99	0,53	0,02

Bu analiz sonucunda 1'e yaklaştıkça katılmıyorum 3' e yaklaştıkça katılıyorum seçeneğinin ağır bastığı kabul edilmiştir.

Tablo 10. Endişe, ihtimal, güvenlik Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki

	Endişe Ort.	İhtimal Ort.	Güvenlik Ort.
Endişe Ort.	r	1	0,50
	p	-	0,00
	n	400	400
İhtimal Ort.	r	0,50	1
	p	0,00	-
	n	400	400
Güvenlik Ort.	r	0,25	0,18
	p	0,00	0,00
	n	400	400

Katılımcıların 'İhtimal, Güven, Endişe, Bilgi' puan ortalamaları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Bilgi puan ortalamalarının endişe ihtimal ve güvenlik ortalamalar arasında istatistiksel olarak bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Endişe puanı ile ihtimal puanı arasında pozitif yönde doğrusal ilişkiye rastlanmıştır. Endişe puanı ile güvenlik puanı arasında pozitif yönde ilişkiye rastlanmıştır.

Tablo 11. Bilgi Puanı ve Okunulan Bölüm İlişkisi

	Min.-Max.	Sayı	Ort. ± SS
Sağlık Yönetimi	1-3	85	1,96±0,52
İş Sağlığı ve Güvenliği	1-3	110	2,02±0,49
Sosyal Hizmet	1-3	64	1,85±0,50
Beslenme Diyetetik	1-3	56	1,81±0,48
Hemşirelik	1-3	37	1,83±0,48
Acil Yardım ve Afet Yönetimi	1-3	48	2,47±0,51

Katılımcıların bilgi puan ortalamaları ile bölümleri arasında istatistiksel olarak bir ilişkiye rastlanmıştır. $p < 0,05$. Bilgi puanları Acil Yardım ve Afet yönetimi 2,47, İş Sağlığı ve Güvenliğinin 2,02, Sağlık Yönetiminin 1,96, Hemşireliğin 1,83, Beslenme Diyetetiğinin ise 1,81 olduğu görülmüştür.

Çalışmamızda öğrenci katılımcıların bilgi puan ortalamaları öğrencilerin okudukları bölüme göre değerlendirildiğinde Acil Yardım ve Afet Yönetimi bölümü 2,47 ile daha kararlı ve yüksek olduğu, İş Sağlığı ve Güvenliği bölümünün ise ikinci sırada yer aldığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 12. Katılımcıların Okul Acil Müdahale Sisteminde Görev Dağılımları

Okul Acil Müdahalesinde Rolünüz	Hayır	Evet
Acil durumlarda görevim yok.	Sayı 12 % 31,6	26 68,4
Acil müdahale görevim hakkında net bir fikrim yok	Sayı 35 % 92,1	3 7,9
Olayın genel yönetimi	Sayı 37 % 97,4	1 2,6
Dış ortaklarla iletişim	Sayı 38 % 100,0	0 0
Ebeveynlerle iletişim	Sayı 38 % 100,0	0 0
İlk yardım	Sayı 35 % 92,1	3 7,9
Arama kurtarma	Sayı 36 % 94,7	2 5,3
Öğrencilerin tahliyesi	Sayı 37 % 97,4	1 2,6
Saha koruma	Sayı 37 % 97,4	1 2,6
Yiyecek/su/malzeme düzeni ve dağıtımı	Sayı 38 % 100,0	0 0
Kampüs güvenliği	Sayı 37 % 97,4	1 2,6
Harcamaların takibi	Sayı 38 % 100,0	0 0
Krizde danışmanlık hizmetleri koordinasyonu	Sayı 37 % 97,4	1 2,6

Katılımcılardan %68,4' ü okul acil müdahale sisteminde herhangi bir göreve atanmadığını belirtmiştir.

Hampton 2015 yılındaki çalışmasında fakülte ve personelin %33' ünün on yılı aşkın tecrübeye sahip olduğunu ve mevcut acil durum planı prosedürlerini uygulamakta rahat ve emin olduklarını tespit etti.¹³ Fakülte yöneticilerinin ve personelinin %70'inin acil durum prosedürlerinin gözden geçirildiğini ve düzenli olarak uygulandığını belirtmiştir. Çalışmamızda ise aksi bir durum olarak katılımcıların buldukları konumda geçirdikleri yıllara göre 0-5 yıl arasında %68,4 olduğu ve çoğunun akademik personel olduğu görülmüştür. Okul acil müdahale sistemindeki deneyimlerinin de çok olmadığı görülmektedir. Katılımcılardan %57,9'unun okul acil durum müdahale planının gözden geçirilme ve uygulanma sıklığı hakkında bir fikirlerinin olmadığı gözükmektedir. Katılımcılardan %65,8' i okul binalarında bir acil müdahale ekibi olduğunu, fakat katılımcılardan %68,4' ü okul acil müdahale sisteminde herhangi bir göreve atanmadığını belirtmiştir.

1'in hazır olmadığı 10'un çok iyi hazırlandığı 1 ile 10 arasındaki bir ölçeği kullanan katılımcılardan; %13,2'si okullarının afet ve acil durumlara karşı hazırlıksız olduğunu %2,6'sı ise hazırlık bakımından oldukça iyi olduğu ifade etmiştir.

Tablo 13. Bilgi Puanı ve Sınıf ilişkisi

	Min.Max.	Sayı	Ort.±SD
1.sınıf	1-3	87	1,85±0,45
2.sınıf	1-3	99	2,01±0,49
3.sınıf	1-3	148	1,99±0,54
4.sınıf	1-3	66	2,14±0,62

Katılımcıların bilgi puan ortalamaları ile sınıfları arasında istatistiksel olarak bir ilişkiye rastlanmıştır. $p < 0,05$ Bilgi puanları 4. sınıf 2,14, 2.sınıfın 2,01, 3. sınıfın 1,99, 1. Sınıfın ise 1,85 olduğu görülmüştür.

Bilgi puan ortalamaları ile sınıflar değerlendirildiğinde, dördüncü sınıfların en yüksek olduğu görülmüştür. Bilgi puan ortalamaları ile sınıf değerlendirilmesinde en yüksek ikinci dereceye sahip olan sınıfın ise ikinci sınıflar olduğu belirlenmiştir.

Gümüşhane üniversitesi Sağlık Bilimler Fakültesi personel ve yönetici düzeyindeki katılımcıların yanıtları 3'li likert analizi (katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum) yapılmış, bütün soruların ortalaması hesaplanmıştır. Bu analiz sonucunda 1'e yaklaştıkça katılmıyorum 3' e yaklaştıkça katılıyorum seçeneğinin ağır bastığı kabul edilmiştir.

Okul hazırlık ve personel hazırlık tutum ortalamaları alınmıştır. Personel hazırlık tutum ortalamaları $2,32 \pm 0,236$, okul hazırlık tutum ortalaması $3,59 \pm 0,23$ olarak bulunmuştur.

Katılımcılar okullarının afet ve acil durumlara hazır oluşlarını 0 ile 10 arası puanları işaretleyerek değerlendirmiştir. 1'in hazır olmadığı ve 10'un son derece iyi hazırlanmış olduğu kabul edilmiştir.

Katılımcıların hazırlık tutum puan ortalamaları ile cinsiyet, deneyim, unvan gibi diğer değişkenler arasındaki ilişkilere bakılmış istatistiksel olarak bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Katılımcıların okul hazırlık puan ortalamaları ile cinsiyet, deneyim, unvan gibi diğer değişkenler arasındaki ilişkilere bakılmış istatistiksel olarak bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Tablo 14. Personel Hazırlık Tutum Puanları ve Okul Hazırlık Puan Ortalamaları

	Ort. ±SS
Hazırlık tutum ortalaması	2,31±0,23
Okul hazırlık ortalaması	3,59±2,22

Katılımcıların hazırlık tutum ile okul hazırlık puan ortalamaları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Bilgi puan ortalamalarının diğer ortalamalar arasında istatistiksel olarak bir ilişkiye rastlanmıştır. $p < 0, 05$ ' tir.

Tablo 15. Personel tutum ortalaması ve Okul Hazırlık Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki

		Hazırlık Tutum Ortalaması	Okul Hazırlık Ortalaması
Hazırlık Tutum Ortalaması	r	1	0,36
	p	-	0,02
	n	38	38
Okul Hazırlık Ortalaması	r	0,36	1
	p	0,02	-
	n	38	38

Hazırlık tutumları ile okul hazırlık puan ortalamaları arasında pozitif yönde ilişkiye rastlanmıştır. Endişe puanı ile güvenlik puanı arasında pozitif yönde ilişkiye rastlanmıştır. $p < 0, 05$ ' tir.

Rocco 2014 yılındaki çalışmasında New Jersey'deki devlet okullarında acil durum hazırlık davranış düzeylerini belirlemek için yaptığı çalışmada okul müdürlerinin hazırlık ortalamaları 3 ve 9 arasındaki değerden $5,43 \pm 1,59$ olduğunu belirtmiştir.¹⁴ Çalışmamızda hazırlık tutum ortalaması 1 ve 3 arasındaki değerden $2,31 \pm 0,23$ bulunmuştur. Aynı çalışmada 2 ve 12 arasında değişen rakamlardan işaretlenmiş okul acil durumuna hazırlık ortalaması $10,08 \pm 2,85$ iken, çalışmamızda 1 ile 10 arasındaki değerlerden işaretlenmiş okul hazırlık ortalamasının $3,55 \pm 2,22$ olduğu görülmüştür. Personel katılımcıların hazırlık tutum ortalamaları arttıkça, okul hazırlık puan ortalamaları artmaktadır.¹⁴

SONUÇ VE ÖNERİLER

Üniversitelerin ne kadar önemli kurumlar olduğu göz önüne alınarak, bu kurumların afetlerde olan etkinliklerinin de artırılmasına yönelik, özellikle afetlere hazırlık, farkındalık, bilinç ve direnç kazanma çalışmaları tıpkı afet ve acil durum yönetiminin birbirinden ayrı düşünülmemeyen aşamaları gibi sistemli bir şekilde yürütülebilmelidir.

- ✓ Üniversiteler afet ve acil durum planlarını prosedürlerini belirleyip, çalışanlarının ve kullanıcılarını benimsetmelidir.
- ✓ Öğrencilerin hazırlık algısı eğitim, tatbikat, görsellerle yüksek tutulmalıdır.
- ✓ Okul personelinin ve öğrencilerin afet ve acil durumlar için hazırlık istekleri artırılmalı ve okullar, kullanıcıları dahil ederek hazırlık yapılmalıdır.
- ✓ Üniversite tehlike ve risk analizi yapılmalıdır.
- ✓ Öğrenci, personel, ebeveynler ya da ilk müdahale ediciler üniversitenin zarar verebilirliğini bilinmesi sağlanmalıdır.
- ✓ Okul toplumunun okul güvenlik endişe düzeylerini kabul edilebilir derecede düşürmelidir.
- ✓ Mevcut afet ve acil durum meydana gelme ihtimallerinin okul toplumu tarafından etkin bir şekilde değerlendirilmelidir.
- ✓ Öğrencilerin nerede yaşadığı ve afet hazırlıklılarına ne derece önem verdikleri hakkında bilgi edinmek ve bu konuda sürekliliği sağlanmalıdır.
- ✓ Okulun acil durum hazırlık seviyesi, yöneticilerin, akademisyenlerin okul acil durumlarına hazırlık eylemleri ve performansı üzerine kurulmalıdır. Bu nedenle tüm öğrencilerin ve personelin güvenliğini artıracak faktörler belirlenmeye çalışılmalıdır.
- ✓ Okul yöneticileri ve akademik personel kriz yönetimi hakkında bilgilerini gerek kurum içi eğitimlerle gerek ise

konferanslar, toplantılar ile güncel tutmalıdır.

- ✓ Okul yöneticileri ve akademik üyeler okul afet ve acil durum yönetimine dair örgütsel ihtiyaçlarını belirleyebilmeli, kampüs içinde acil durum davranış biçimlerini belirlemelidir.
- ✓ Okul yöneticileri ve tüm okul personelinin, afet ve acil durumlar ile ilgili kurum ve kuruluşlarla koordinasyon sağlamalıdır.
- ✓ Kampüs toplumunun afet ve acil durumlar konusunda bilgi düzeylerinin, eğitimlerle felaketler başa gelmeden önce, zarar ve kayıp olgusu yaşanmadan hazırlıklı olma durumunu artırılmalıdır.
- ✓ Olası afet ve acil durum türlerine karşı kuruma özgü zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme planları ile periyodik kapasite artırma planları, afet ve acil durum yönetimine stratejik bir bakış açısı kazandırılmalıdır.
- ✓ Güvenlik konusundaki eksiklikleri azaltmaya ve ortadan kaldırmaya Etkili bir afet ve acil durum planı tasarlanmalıdır.
- ✓ Planlar çeşitli düzeylerde hazırlanmalı ve esneyebilmelidir.
- ✓ Planlar basit, anlaşılır olduğu kadar karmaşık durumlara müdahale edebilecek kapasitede olmalıdır.
- ✓ Planlar en az yılda bir kez gözden geçirilip, uygulanmalıdır. Aynı zamanda meydana gelen her olağandışı durumda kontrolü sağlanmalı ve eksiklikler giderilmelidir.
- ✓ Planlar okul güvenliğine ilişkin olarak acil durum yönetiminde ele alınacak çok sayıda konuyu, tüm acil durum türlerini kapsamalıdır.
- ✓ Okuldaki bireylerin afet ve acil durum yönetimine olan ilgileri, gönüllülük faaliyetleri yardımıyla artırılmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Federal Emergency Management Agency (2003, August). Building A Disaster-Resistant University. FEMA Publication No. 443
2. Işık, H. (2004). Okul Güvenliği: Kavramsal Bir Çözümleme, Milli Eğitim Dergisi, (164): 1-10.
3. Turhan, M., ve Turan, M. (2012). Ortaöğretim Kurumlarında Güvenlik, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 18 (1): 121-142.
4. Federal Emergency Management Agency (1996, September). Guide for all-hazards emergency planning operations, <https://www.fema.gov/pdf/plan/slg101.pdf> adresinden 20 Mayıs 2017 tarihinde alınmıştır.
5. Resmi Gazete (2013) Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği, 18.12.2013, Sayı : 28855
6. Johnson, L. A. (2007), The Great Comeback: A Comparative Analysis Of Disaster Recovery Actions In Higher Education, Doctoral dissertation, University of Pennsylvania, United States.
7. Memduhoğlu, H. B., ve Taşdan, M. (2007). Okul ve Öğrenci Güvenliği: Kavramsal Bir Çözümleme, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3 (34): 69-83
8. Welsh, W. N. (2000, January). The Effects of School Climate on School Disorder, the Annals of the American Academy of Political and Social Science, 567 (1): 88-107.
9. Kehoe, C. School Emergency Management Planning Process and Development of School Emergency Operations Plan, Chicago, March 25 2015
10. Tkachuck, M. A. Natural Disaster Preparedness In College Students: Implications For Institutions Of Higher Learning, The University of Mississippi, May 2016.
11. Özmen, B., Nurlu, M., & Güler, H. (1997). Coğrafi Bilgi Sistemi İle Deprem Bölgelerinin İncelenmesi, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Afet İşleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara
12. www.tabb.afad.gov.tr Erişim Tarihi 22.12.2017
13. Hampton, A. D. (2015) Assessment of the West Memphis School District's Emergency Management Plans, Policies and Procedures, Doctoral Dissertation, Arkansas Tech University
14. Rocco, S. R. (2014) The Impact Of Principal Knowledge, Attitudinal Favorability And Organizational Structure On Emergency Preparedness In New Jersey's Public Schools, Seton Hall University
15. Waters-Johnson, R. M., How Do Principals Perceive School Crisis: Lending Their Voices, Doctoral dissertation, New York University, New York, 2013.
16. Adamson A. D. (2003) Responding to Crises in the Public Schools: A Survey of School Psychologists' Experiences and Perceptions, Master of Science, Utah State University,
17. Lovekamp, W. E., & McMahon, S. K. (2011). I Have a Snickers Bar In The Trunk Of My Car: Student Narratives Of Disaster Risk, Fear, Preparedness, and Reflections On Union University. International Journal of Mass Emergencies and Disasters, 29 (2); 132-148.
18. Simms, J. L., Kusenbach, M., & Tobin, G. A. (2013). Equally Unprepared: Assessing The Hurricane Vulnerability Of Undergraduate Students, Weather, Climate, and Society, 5 (3); 233-243.
19. AFAD (2014), T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı, Türkiye, Afet Farkındalığı ve Afetlere Hazırlık Araştırması, Ankara.